



RANA KOMMUNE
Postboks 173
8601 Mo i Rana

Saksbehandler:
Hege Rasmussen

Revisjonsrapport

Systemrevisjon ved Rana kommune Vann- og avløpsseksjonen

Kontrollnummer: 2020.011.R.FMNO

Kontaktpersoner ved revisjonen:

Fra virksomheten:

Geir Karlsen

Fra Fylkesmannen i Nordland:

Hege Rasmussen

Andre deltagere fra virksomheten:

Hanne Alvsing

Torstein Bergene

Kent-Inge Bernhoff

Jan Erik Furunes

Alf Grønning

Robert Pettersen

Hilde Sandstedt

Andre deltagere fra Fylkesmannen i Nordland:

Tilde Nygård

Resultater fra inspeksjonen

Denne rapporten omhandler resultatet fra systemrevisjon ved Rana kommune Vann- og avløpsseksjonen den 28.09.2020. Rapporten er å anse som endelig dersom vi ikke får tilbakemelding om faktiske feil innen to uker etter at rapporten er mottatt.

Fylkesmannen i Nordland avdekket 4 avvik og ga 3 anmerkninger under revisjonen.

Avvik:

- Rensekravene overholdes ikke for alle renseanleggene
- Det er ikke søkt om utslippstillatelse for et nytt utslippspunkt i Ranosen
- Avløpsnettet er ikke dimensjonert, bygd og drevet i tråd med dagens krav
- Slam fra avløpsanlegg leveres ikke til godkjent mottak

Anmerkninger:

- Det er trolig at hele overløpsbidraget ikke tas med i beregning av rensegrad på Mjølan renseanlegg
- Risikovurderingene er ikke gjennomført tilstrekkelig detaljert på anleggsnivå
- Det er ikke alle miljørelaterte avvik som føres som avvik i avvikssystemet

Avvik og anmerkninger er nærmere beskrevet fra side 4 og utover i rapporten.

Oppfølgingen etter inspeksjonen er nærmere beskrevet på side 3.

Elektronisk dokumentert godkjenning, uten underskrift

6. oktober 2020

Hege Rasmussen
kontrollør

Fylkesmannen i Nordland

Oddlaug Ellen Knutsen
seksjonsleder

1. Informasjon om den kontrollerte virksomheten

Ansvarlig enhet

Navn: RANA KOMMUNE	
Organisasjonsnr.: 974791420	Eies av:
Bransjenr. (NACE-kode): 84.130 - Offentlig administrasjon tilknyttet næringsvirksomhet og arbeidsmarked	

Kontrollert enhet

Navn: Rana kommune Vann- og avløpsseksjonen	Anleggsnr.: 1833.0081.01
Kommune: Rana	Fylke: Nordland
Anleggsaktivitet: Avløpsnett og -rensing	
Tillatelse gitt: 30. april 2008	Sist endret:

2. Bakgrunn for revisjonen

Systemrevisjonen ble gjennomført for å kontrollere om gjeldende krav fastsatt i eller i medhold av forurensningsloven overholdes. Revisjonen er en del av Fylkesmannens risikobaserte tilsyn for i år.

Tilsynet ble gjennomført med medhold i forurensningsloven § 48.

Revisjonstema

- Internkontroll
- Utslipp til vann

Rapporten omhandler avvik og anmerkninger som ble avdekket under inspeksjonen og gir ingen fullstendig tilstandsvurdering av kommunens miljøarbeid eller miljøstatus.

Definisjoner

Avvik: Manglende etterlevelse av krav fastsatt i eller med medhold i lov.

Anmerkning: Et forhold som tilsynsetatene mener er nødvendig å påpeke for å ivareta ytre miljø, men som ikke omfattes av definisjonen for avvik.

Andre forhold: Saker som framkom under inspeksjonen og som det kan være nyttig for virksomheten og saksbehandlere å kjenne til. Her kan også inngå kommentarer til tema som ble tatt opp under inspeksjonen, men der det ikke ble gitt avvik eller anmerkninger.

3. Oppfølging etter revisjonen

Kommunen plikter snarest å rette opp de avvikene som er beskrevet i denne rapporten. For at Fylkesmannen skal kunne avslutte saken, må Rana kommune **innen 1. desember 2020** sende en skriftlig redegjørelse som viser hvordan avvikene er rettet, eller en tidsfestet forpliktende plan for hvordan de skal rettes.

Vi ber også om at dere gir en redegjørelse for hvordan anmerkningene er vurdert, eventuelt hvordan de vil bli fulgt opp.

Vi ber om at dere stiler svarbrevet eller e-post (fmnopost@fylkesmannen.no) til Fylkesmannen i Nordland v/Hege Rasmussen.

4. Vedtak om gebyr

Vi viser til varsel og informasjon om gebyrplikt som ble gitt til kommunen den 10. juli 2020. Virksomheter skal betale gebyr for kontroll utført av Fylkesmannen i samsvar med § 39-3 i forurensningsforskriften. Gebyret skal dekke kostnader med forberedelser, gjennomføring og oppfølging av kontrollen. Gebyrsatser for kontroll av virksomheter etter forurensningsloven er fastsatt i forurensningsforskriften §§ 39-7 og 39-8.

På bakgrunn av medgått og forventet ressursbruk vil kommunen bli ilagt et gebyr på kr 99 900,- for inspeksjonen, jf. forurensningsforskriften §§ 39-7 og 39-8. Dette tilsvarer gebyrsats 4 for flerdagstilsyn. Kommunen vil få tilsendt en faktura fra Miljødirektoratet for innbetaling til statskassen. Vi viser ellers til forurensningsforskriftens kapittel 39 for ytterligere informasjon om innkreving av gebyr til statskassen.

Klageadgang

Vedtaket om gebyr kan påklages til Miljødirektoratet, jf. § 28 i forvaltningsloven. En klage bør være skriftlig begrunnet og adressert til Miljødirektoratet, men sendes via Fylkesmannen i Nordland. Fylkesmannen vil vurdere endring av vedtaket eller sende saken videre til Miljødirektoratet for endelig vedtak. En eventuell klage vil ikke få oppsettende virkning, og gebyret som er fastsett ovenfor må betales inn. Dersom Miljødirektoratet tar klagen til følge, vil for mye innbetalt beløp bli refundert.

5. Innsyn

Denne rapporten vil være tilgjengelig for offentligheten via postjournalen til Fylkesmannen i Nordland (jf. offentleglova) og på nettsida vår: www.fylkesmannen.no/nordland.

6. Avvik

Vi fant følgende avvik under inspeksjonen:

Avvik 1

Rensekravene overholdes ikke for alle renseanleggene

Avvik fra:

Forskrift om begrenning av forurensning § 14-8, jf. utslippstillatelsen vilkår 3

Kommentarer:

Den samlede avløpsbelastninga fra Mo i Rana tettbebyggelse er på omtrent 25 000 personekvivalenter (pe). Rensekravene for samtlige av avløpsanleggene (som er ≥ 50 pe) innenfor tettbebyggelsen vil dermed følge av forurensningsforskriftens kapittel 14.

Rana kommune fikk i 2008 tillatelse til primærrensing for de aktuelle renseanleggene. I og med at kommunen på dette tidspunktet ikke hadde noen renseanlegg som tilfredsstilte dette kravet, har de i tiden som er gått siden, bygd ett nytt renseanlegg på Mjølan, og arbeidet med avskjæring og rehabilitering av ledningsnettets innenfor de aktuelle avløpssonene.

I forskriftens § 14-17 er det bestemt at de nye rensekravene skulle tre i kraft innen utgangen av 2008. Det ble senere åpnet for at Fylkesmannen kunne utsette denne fristen til utgangen av 2015. Vi er ikke gitt myndighet til å utsette denne fristen ytterligere.

Kommunens egenrapport for 2019 viser at det er oppnådd primærrensing på Mjølan renseanlegg. De øvrige utslippspunktene som er behandlet i utslippstillatelsen er ikke oppgradert til å kunne oppnå kravet om primærrensing. For disse anleggene er heller ikke kravene til prøvetaking og analyse oppfylt.

Avvik 2

Det er ikke søkt om utslippstillatelse for et nytt utslippspunkt i Ranosen

Avvik fra:

Forurensningsforskriften §§ 14-4 og 14-7

Kommentarer:

Det kommer frem i hovedplan for avløp at det er etablert et utslippspunkt, med rensing med slamavskiller og utslipp til elv, i Ranosen. Det ble bekreftet i intervjuene at det er etablert et utslipp her etter problemer med pumpestasjonen som var på stedet tidligere. Størrelsen på utslippet er, ifølge hovedplanen, anslått til 163 pe.

Dette utslippet ligger innenfor tettbebyggelsen på Mo, som omfattes av forurensningsforskriften kapittel 14. Fylkesmannen er forurensningsmyndighet for alle avløpsutslipp, fra 50 pe og oppover, innenfor dette området.

Ingen kan sette i verk et nytt utslipp uten at det er søkt om utslippstillatelse. Det er ikke gjort i dette tilfellet.

Det er satt ned en slamavskiller som rensing av utslippet. Innenfor dette området, med utslipp til elv, vil det være krav om fosforfjerning og sekundærrensing. Dette er et forskriftsbestemt krav, og Fylkesmannen har ikke anledning til å sette lempeligere krav.

Avvik 3

Avløpsnettets er ikke dimensjonert, bygd og drevet i tråd med dagens krav

Avvik fra:

Forurensningsforskriften § 14-5, jf. vilkår 2 og 2.1

Kommentarer:

Avløpsnettets i Mo i Rana består i stor grad av eldre fellesledninger, selv om kommunen har en god fornyelsestakt. Pumpestasjoner og kummer er i utgangspunktet dimensjonert med god

kapasitet til å håndtere det spillvannet som produseres, men store mengder overvann og fremmedvann gjør at det likevel er hyppige utslipp fra overløp.

Driftsoperatøren for Mjølan renseanlegg viste frem analyserapporter som viste at så lite som 10 % av normal organisk belastning ble fanget opp i renseanlegget etter en periode med kraftig regnvær. Da kommunen beskriver en hverdag der overløp er vanlig, er det klart at betydelige mengder forurensning går til resipientene på grunn av overløp.

Det registreres eller beregnes heller ikke driftstid på alle overløpene. Dette gjøres kun på de pumpestasjonene som er oppgradert, men ikke på alle pumpestasjonene og ikke i kummer.

I forurensningsforskriften heter det blant annet at avløpsnettets skal dimensjoneres, bygges, drives og vedlikeholdes med hensyn til forebygging av lekkasjer og begrensning av forurensning av resipienten som følge av overløp. Fra og med 2009 er det også et krav om av driftstid for overløp skal registreres eller beregnes.

Avvik 4

Slam fra avløpsanlegg leveres ikke til godkjent mottak

Avvik fra:

Tillatelsen vilkår 4, jf. forurensningsloven § 32

Kommentarer:

Det er satt som krav i utslippstillatelsen at slam skal leveres til godkjent mottak. Det heter også i forurensningsloven § 32 at næringsavfall skal bringes til lovlig avfallsanlegg med mindre det gjenvinnes eller gjenbrukes. Slam og ristgods fra avløpsanlegg er næringsavfall, jf. lovens §§ 27 og 27a.

Slam fra Moskjæran renseanlegg og kommunens slamavskillere leveres til kommunens laguneanlegg på Langvassheia. Fylkesmannen er forurensningsmyndighet for denne typen anlegg. Vi kan ikke se at det er gitt tillatelse til drift av laguneanlegget her. Dette er dermed ikke et godkjent mottak.

7. Anmerkninger

Følgende forhold ble anmerket under inspeksjonen:

Anmerkning 1

Det er trolig at hele overløpsbidraget ikke tas med i beregning av rensegrad på Mjølan renseanlegg

Kommentarer:

Overløp i eller ved renseanlegget skal tas med i beregninga av rensegraden, jf. forurensningsforskriften § 14-11, 4. ledd. Kun overløpet internt i Mjølan renseanlegg tas med i beregning av rensegraden for dette anlegget. I hovedplanen peker kommunen selv på ytterligere ett, og muligens to, overløpsutslipp som burde vært vurdert å være med i denne beregninga.

I veiledninger gitt til Fylkesmannen om avløpsregelverket heter det blant annet at man skal ta med i beregningene «overløp som er bygget for å avlaste renseanlegget foran innløpet eller forbehandlingen i renseanlegget [...] Videre må disse ha en overløpsinnstilling som henger sammen med renseanleggets kapasitet». Dersom det er usikkerhet om hvilke overløpsutslipp som skal være med i beregninga av rensegrad, så skal kommunen avgjøre dette i samråd med Fylkesmannen og Norsk Akkreditering.

Anmerkning 2

Risikovurderingene er ikke gjennomført tilstrekkelig detaljert på anleggsnivå

Kommentarer:

Rana kommune har utarbeidet en ROS-analyse for avløpsområdet der utvalgte, relevante scenario beskrives. De har også identifisert hvilke scenario som kommer ut med så høy risiko at de skal videreføres i handlingsplaner for å redusere risikoen.

Vi mener imidlertid at metodikken i ROS-arbeidet ikke er i tråd med intensjonen i internkontrollforskriften. Scenarioene i ROS-analysen er kommet frem ved brainstorming. Det har ikke vært gjennomført mer konkrete risikokartlegginger på anleggsnivå. Dette burde vært gjort som grunnlag for ROS-analysen.

I internkontrollforskriften § 5, 2. ledd, pkt. 6 heter det at man skal «Kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risiko, samt utarbeide tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene». Selv om ROS-analysen beskriver relevante scenario, og peker ut hvilke risikoforhold som skal tas videre i handlingsplaner, kan vi ikke se at dette er en fullstendig kartlegging av risikoforholdene ved avløpsanleggene.

En metodikk er beskrevet i Norsk Vann Rapport 197/2013 *Avløpsanlegg Vurdering av risiko for ytre miljø*. Rapporten er utarbeidet på oppdrag fra Miljødirektoratet for å sette en standard for arbeidet med risikovurderinger på avløpsområdet. Myndighetene anbefaler at ansvarlige for avløpsanlegg skal gjennomføre risikokartlegging med en metodikk tilsvarende dette.

Anmerkning 3

Det er ikke alle miljørelaterte avvik som føres som avvik i avvikssystemet

Kommentarer:

Rana kommune har et avvikssystem som er tilgjengelig for de ansatte gjennom en app eller på pc. Kommunen er i en fase med omlegging til nytt system – Kvalitetsportalen – og har i denne sammenhengen jobbet med å få på plass gode rutiner. Rene driftsavvik føres i Gemini VA, mens typiske miljørelaterte avvik ellers skal føres i Kvalitetsportalen. Alle avvik gjennomgås på felles møter i avdelinga.

Vi fikk inntrykk i intervjuene at det likevel er et forbedringspotensial her. Det ble forklart at det nok var flere hendelser, som skulle vært registrert som avvik, men som ble tatt hånd om uten at de dokumenteres skriftlig i internkontrollsystemet.

Overløp skal føres om avvik ifølge vilkår 2.1 i utslippstillatelsen. På grunn at tilstanden på ledningsnettet, og at overløp er hyppige hendelser, føres ikke dette som avvik. Tilsvarende føres

ikke avvik fra rensekravene som avvik. Selv om kommunen er klar over at dette er aktuelle problemstillinger, kommer det dermed likevel ikke frem i de interne systemene. At dette synliggjøres i avvikssystemet og interne avviksrapporter, vil gjøre situasjonen mer synlig for andre enn de som jobber i avløpsseksjonen og kjenner hvor skoen trykker. Det vil muligens kunne bidra til vektskåla når de overordnede prioriteringene gjøres av kommuneledelsen og de beslutningstakende organene i kommunen.

8. Dokumentunderlag

Lovgrunnlaget for inspeksjonen var:

- Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) med underliggende forskrifter
- Forskrift om begrensning av forurensning (forurensningsforskriften)
- Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften)
- Tillatelse til virksomhet etter forurensningsloven datert 30.04.2008

Fremlagt dokumentasjon som ble benyttet for å verifisere faktiske forhold:

- Administrativt delegeringsreglement
- Overordnet organisasjonskart
- Organisasjonskart bydrift
- Hovedplan avløp og vannmiljø 2017-2030
- Kvalitetshåndbok
- ROS Kommunalt avløp
- Rutine: Prøvetaking av avløpsrenseanlegg
- Utdrag fra Gemini VA: Bestillinger
- Kvalitetsportalen: Dokumenter – Rammeverk og organisering av dokumentstyring
- Rutine: Kvalitetsmelding
- Utdrag fra kvalitetsportalen: Oversikt over uønskede hendelser og forbedringsforslag
- Utdrag fra kvalitetsportalen: Oversikt over dokumenter passert revisjonsfrist
- Handlingsplan for avløpsområdet
- Prosjektportefølje